

راه کارهای انتقال ارزش های انقلاب اسلامی به نسل های آینده ...

حسین شیدائیان
پژوهشگر

چکیده

انقلاب اسلامی و ارزش های دینی رابطه متقابل با یکدیگر دارند، حیات و بالندگی ارزش ها مرهون کوشش دینی مردم و جنبش الهی ملت ایران دستاورد جوش ارزش ها و معنویات است و ماندگاری این دو در تعامل با یکدیگر است. افول نسبی ارزش های اسلامی در نسل جدید و کمرنگ شدن فضایل و کمالات اخلاقی در دهه اخیر، دغدغه ای است که نمی توان از دیده پنهان داشت. مقاله حاضر به اجمال و اختصار برجسته ترین و کارآمدترین راه کار انتقال ارزش های انقلاب اسلامی به آیندگان را بررسی می کند تا راهبردی برای رشد و تعالی و استمرار ارزش ها در نسل ها گردد. **کلید واژه ها:** انقلاب اسلامی، ارزش ها، نسل جدید.

مقدمه

فجر ارزش آفرین انقلاب اسلامی، مانده ای آسمانی، ودیعه الهی و هدیه ای از عالم غیب است که تحول عمیق و گسترده معنوی و روحی ملت قهرمان و ظلم ستیز ایران اسلامی را به ارمغان آورد. نسل اول انقلاب با گذر از دخمه های ظلمانی طاغوت و حضور در سرای نورانی مکتب و نظام اسلامی سختی های دوران پرنشیب و فراز پیروزی انقلاب را به جان خرید و ارزش های والای اسلامی را در سیره و سنت خود متجلی ساخت.

نسل دوم در دامان همین نسل پرورش یافت و طعم شیرین شهد گل‌های استقامت و پایداری پدران خود را چشید و در جهت استمرار و تثبیت دستاورد ارزشمند انقلاب در خلق بخشی از حماسه ماندگار دفاع مقدس سهیم شد.

اما نسل سوم که محصول دوران سازندگی و توسعه سیاسی است و در دوران ثبات و آرامش و استقرار نهادهای مدنی و انقلابی سر برآورده است، با یک سلسله مفاهیم، رویدادها و خواسته‌های جدیدی روبروست و قدرت درک کامل ویژگی‌های نسل گذشته را ندارد و خود را گرفتار یأس و در آستانه فروغلطیدن به گرداب بی‌هویتی می‌بیند.

ارزش‌های انقلاب اسلامی در دو نسل قبلی به برکت اقتدار معنوی و انفاس قدسی حضرت امام خمینی (ره) و تأثیر فضای روحانی و ملکوتی دفاع مقدس در دو دهه انقلاب سیر صعودی داشت. نگرانی و دغدغه‌های کنونی نسبت به نسل سوم، به دلیل کم‌رنگ شدن ارزش‌ها و احیاناً جایگزینی برخی ضد ارزش‌ها به عنوان ارزش در جامعه است.^۱

با این وصف چگونه می‌توان کام‌تشنه نسل نو را با جام لبریز از شراب طهور ارزش‌ها و باورهای دینی سیراب ساخت و او را با دوران افتخارآمیز و حماسه‌آفرین و انسان‌ساز دیروز آشنا کرد تا امروز پاسدار امین و متعهد گوهر گرانبهای ارزش‌های دینی از دستبرد حرامیان باشند و پرچم سرافرازی پدران را بر دوش کشیده و به فرزندانشان خود تحویل دهند.

این مقاله در حد اختصار مهمترین و کارآمدترین راه‌کارهای انتقال ارزش‌های دینی و انقلاب اسلامی به نسل آینده را بررسی می‌کند.

۱. شناخت آسیب‌ها و تهدیدها

هوشیاری در برابر پیدایش و شکل‌گیری آسیب‌ها و تهدیدها اولین گام مؤثر در انتقال و ترویج و نهادینه ساختن ارزش‌ها در جامعه است. شناخت علمی آسیب‌ها کمک زیادی در برنامه‌ریزی و تدوین چشم‌انداز آینده نظام اسلامی دارد. امام خمینی (ره) درباره اهمیت شناسایی آسیب‌ها می‌فرماید:

«یک کشوری وقتی آسیب می‌بیند که ملتش بی تفاوت باشد راجع به آسیب‌ها.»^۲

طوفان سهمگین امواج گسترده ماهواره‌ها و سایت‌های اینترنتی، سیل ویرانگر شبهات سیاسی، دینی، ترویج اباحه‌گری و رشد قارچ گونه عرفان‌های ساختگی و صوفیگری؛ شعارهای بی‌محتوا در عرصه فرهنگ و اقتصاد و اجتماع، تجمل‌گرایی و تخریب ارزش‌های دینی گوشه‌هایی از آسیب‌ها و تهدیدهایی است که نسل امروز از ترکش‌های سوزاننده آن‌ها در امان نیست. از این رو در طراحی نظام مهندسی فرهنگی کشور باید این گونه موانع و نیز آفت‌های جدیدتری که در راه هستند محاسبه شوند و ضمن آشنا کردن جوانان با زیان‌های جبران‌ناپذیر آسیب‌ها نسخه‌های درمانی مناسب همراه با داروهای شفابخش تجویز شود تا بذل ارزش‌های دینی در جان و روح این نسل جوانه زند و رشد یابد.

۲. نهادینه ساختن مبانی فکری فرهنگی انقلاب

انقلاب اسلامی، جنبشی با درون مایه اعتقادی و مذهبی فرهنگ اصیل اسلام بود، بنابراین ضروری است که مبانی فکری و نظری و ارزش‌های دینی و اخلاقی در ذهن و اندیشه مردم نهادینه شود و مهمترین بخش از نمادهای مبانی فکری و اعتقادی انقلاب جلوه‌های ارزش‌های اسلامی در جامعه است. بهینه سازی سطح اخلاق و فرهنگ عمومی کشور مؤثرترین راه برای پیشگیری از تباهی‌ها و هنجارشکنی‌هاست، منشأ بسیاری از پدایش تعفن فسادهای اقتصادی، سیاسی و اداری دوران پس از دفاع مقدس و رانت‌خواری‌ها و باندبازی‌ها و کمرنگ شدن ارزش‌های دینی دوری از گلستان اخلاق اسلامی است.

امام خمینی پایه‌گذار این نهضت و مروج ارزش‌های دینی، راه کار نهادینه شدن را تقویت معارف دینی می‌داند و خطاب به روحانیون می‌فرماید:

«اگر مردم را تربیت کنید به یک تربیتی سالم و دعوت کنید به این که با خدا آشنا بشوند، با معارف اسلامی آشنا بشوند، با قرآن آشنا بشوند، اگر این طور شد کشور شما سالم می‌ماند.»^۳
«دنبال این بروید که معارف اسلامی را در بین مردم تقویت کنید که رأس امور، این معارف اسلامی است و اگر درست بشود، همه کارها درست می‌شود.»^۴

مقام معظم رهبری نیز می‌فرماید:

«اولین و مهمترین کاری که پیش روی ما قرار دارد تحول معنوی و روحی انسان‌هاست ما متأثر از تربیت‌های طولانی غیر اسلامی هستیم، آنچه که هیجان عظیم انقلاب و دوران

جنگ انجام داد، البته معجزه بود، اما تا این پدیده عمق پیدا نکند و تا وقتی که اعماق و ضمائر را متحول نماید کار زیادی لازم است.»^۵

ایشان با مرحله بندی دوران انقلاب برنامه معنوی و فرهنگی دهه سوم را گام چهارم انقلاب برای تحول فرهنگی در نسل سوم می‌نامد:

«ما باید گام چهارم انقلاب را که گام نوسازی و تحول معنوی و اخلاقی است، برداریم و در جامعه به یک معنا این حرکت از همه حرکت‌ها دشوارتر است و خیلی سخت است، برداریم... ما بدون یک تحول اخلاقی عمیق و گسترده نخواهیم توانست عدالت اجتماعی را آن طوری که مورد نظر اسلام است انجام دهیم.»^۶

ترویج و گسترش مباحث اخلاقی همراه با ارائه راه کارهای عملی و الگوهای اخلاقی بیشتر راه گشا و کاربردی است و بزرگترین رسالت و مأموریت رسانه‌های جمعی و نهادهایی که کارهای تبلیغی و فرهنگی انجام می‌دهند، تربیت جامعه بر اساس اخلاق اسلامی است. امام خمینی می‌فرماید:

«اگر چنانچه ادب اسلامی در بین ملت ما متحقق بشود، همه قشرها یک قشر اسلامی بشوند آسیب دیگر در این ملت نخواهد تحقق پیدا کرد.»^۷

مقام معظم رهبری رسالت متولیان فرهنگی را در تعمیم مباحث اخلاقی جامعه یادآور می‌شود:

«گویندگان و فرهنگیان و افرادی که رسانه‌ها در اختیارشان است و دیگران در جهت رشد اخلاقیات در میان مردم و تعلیم اخلاقیات به مردم قیام کنند.»^۸

۳. الگودهی

گرایش به اسوه و اسطوره‌ها و توجه زیاد به نخبگان و قهرمانان تاریخی یکی از خصلت‌های روحی دوران جوانی است. نسل سوم که فقط از شخصیت‌هایی چون امام خمینی (ره) سرداران شهید دفاع مقدس، شهدای محراب، و متفکرانی همانند استاد مطهری، شهید بهشتی، مفتاح و باهنر، تصویر و یادبودی دیده است بیشتر تشنه آشنایی کامل با سیره عملی و اندیشه ناب این بزرگواران هستند تا بتوانند با پیروی از افکار و

اندیشه این بزرگان و با تطبیق رفتارها و عملکردهای خویش با الگوهای ایده‌آل خود، کاستی‌های معنوی و رفتاری خود را جبران کنند و خلأهای روحشان را پر کنند.

از این رو تبلیغ و معرفی سیره اخلاقی و تربیتی پیامبر اکرم (ص) که قرآن کریم او را به عنوان یک سرمشق نیکو به مؤمنان تاریخ انسانیت معرفی می‌کند^۹ و نیز سایر ائمه معصومین باید در اولویت تبلیغات دینی باشد و سپس معرفی کامل بزرگان دین و اندیشمندان و فرهیختگانی که عمر خود را در خدمت به مردم، دین و دنیای علم و تمدن گذرانده‌اند می‌تواند برای جوانان منشأ رشد و کمال صفات ارزشمند انسانی باشد.

اصحاب رسانه و نویسندگان و مبلغان دینی به خوبی واقفند که اگر نتوانند نسل جوان را به شیوه عقلانی و منطقی به الگوهای جامع و راستین و هدایتگر رهنمون شوند اسطوره‌های دروغین و فاسد که تباهی جوانان را خواستارند توسط ابزارهای فرهنگی دشمن جایگزین اسوه‌های حقیقی خواهند شد.

نسل جدید هم بدانند که الگوگیری از حماسه سازان عاشورا و یاران باوفای حسینی بود که روح شهادت‌طلبی و استقامت و مبارزه را در جوانان دیروز دمید و توانستند دلاوران و شجاعانه با سلطه‌طلبی و تجاوزگری‌های دشمنان انقلاب مبارزه کنند و میهن عزیز را از لوٹ و وجود اشغالگران پاک نمایند و خواب عمیق دشمنان را برای تصرف و تجزیه ایران و شکست انقلاب اسلامی آشفته سازند. اکنون نیز با تأسی به این بزرگواران می‌توان هویت حقیقی دینی و انسانی خود را باز یافت و دام‌های گسترده اهریمنان فرهنگی را از هم گسست.

۴. کارآمدی مراکز تربیتی

تحول نسل جامعه امروز و پدید آمدن نسل سوم که باورها و یافته‌هایش با نسل انقلاب متفاوت است؛ و نیز فقدان برنامه جامع و همه جانبه برای تربیت، آموزش جوانان بر مبنای تقویت اعتقادات و ترویج ارزش‌های اسلامی و همچنین کم توجهی به ایجاد تغییرات اساسی و ریشه‌ای در نگرش خانواده‌ها به اصول و آداب تربیت اسلامی نوجوانان نگرانی‌هایی را برای آینده ترسیم می‌کند. از این رو ارتباط ارگانیک و مستمر و برنامه ریزی شده کانون خانواده، مساجد، حوزه‌های علمیه و دانشگاه‌ها که پایگاه‌های اصلی انقلاب

بودند در دستیابی به آرمان‌های فرهنگی و تربیتی؛ بسیاری از مشکلات انتقال ارزش‌ها به نسل جدید را حل می‌کند.

مسائل تربیتی برجسته‌ترین بخش‌های انقلاب اسلامی را تشکیل می‌دهد. و این جنبه انقلاب کاملاً متأثر از راهبردها و رهیافت‌های فرهنگ جامع و انسان‌ساز اسلامی است. بر همین اساس امام خمینی بر نقش تربیتی خانواده، دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیه و مراکز تربیتی و تبلیغی و وحدت آن‌ها در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی تأکید فراوان داشت و کارآمدی آن‌ها در تربیت انسان‌های صحیح و مؤمن ارزیابی کرد و فرمود:

«ایران حفظ انقلاب را با افراد مؤمن کرد و الان هم به دست افراد مؤمن این انقلاب پیش می‌رود.»^{۱۰} در بیانی دیگر خطاب به مراکز تعلیم و تربیت می‌فرماید:

«اگر ما و شما دست به هم بدهیم و جوان‌ها را مؤمن و متقی بار بیاوریم، مملکت‌مان تا آخر احیای می‌شود.»^{۱۱}

استاد مطهری در تبیین جنبه‌های تربیتی و معنوی انقلاب اسلامی و نقش مراکز تربیتی انسان‌ها چنین ایده‌ای داشت که: معنویت از ارکان واقعی این انقلاب است و مایه حیات انسان می‌باشد. لذا تحقق یک جامعه اسلامی که در آن ارزش‌های الهی نمود تام دارند به پرورش انسان‌هایی منوط است که به آداب و ارزش‌های اسلامی مزین باشند.^{۱۲}

رسالت دانشگاه و حوزه در ترسیم سیاست‌های فرهنگی و تربیت جوانان امروز از حساسیت و ظرافت‌هایی برخوردار است که غفلت از آن‌ها انحراف ارزش‌ها و استحاله معنوی را پدید می‌آورد. از سوی دیگر همسویی و وحدت رویه در سیاست‌های کلان فرهنگی کشور و ارزیابی مستمر کارکردهای سازمان‌ها و نهادهای تبلیغی و دینی و بهره‌گیری از هنر اصیل اسلامی در قالب نثرهای نو و متقن، شعر، داستان، و درک مقتضیات زمان و روحیه فرهنگی و نیازهای فکری نسل نو، مؤلفه‌هایی است که در روزآمد بودن و کارآیی مراکز و نهادهای تربیتی و آموزش تأثیرگذار هستند. حاصل کلام این که آموزش‌های صحیح، جامع و کاربردی نوجوانان و جوانان از مقطع ابتدایی تا سطوح عالی دانشگاه و حوزه بهترین و تأثیرگذارترین راه کار انتقال و تبلور مفاهیم و ارزش‌های انقلاب اسلامی و دفاع مقدس در فردای ایران اسلامی است.

۵. توانمندی‌های مدیریتی

بدون تردید نیاز اصلی و واقعی نسل جوان و جامعه ما فرهنگ و فرهنگ سازی است و این حقیقت را نمی‌توان کتمان کرد که در یک نگاه تحلیلی و عمیق بسیاری از نارسایی‌ها در حوزه‌های مختلف حکومت و جامعه به فرهنگ به معنای عام و وسیع آن و ارزش‌های دینی بر می‌گردد و حل مشکلاتی از قبیل رفاه عمومی، عدالت اجتماعی، امنیت داخلی، اشتغال، ارتقاء سطح علمی، اصلاح رفتارها و پرهیز از ناهنجاری‌ها با تقویت فرهنگ و ارزش‌های اسلامی و تعمیق آموزه‌های دینی در متن جامعه امکان‌پذیر است. از این رو شایسته است که مدیران بر اساس نظریات دقیق کارشناسی صحیح، بدون تنگ نظری یا افراط و تفریط نیازهای فرهنگی جامعه را بشناسند و با پرهیز از نگرشهای مقطعی یا تک بُعدی همراه با واقع بینی و آرمان گرایی، ارتقاء سطح فرهنگ و رفاه عمومی توأم با حفظ شعائر اسلامی، رفع فقر و فساد و تبعیض از راه ترویج آموزه‌های دینی را در عمل به نسل جدید نشان دهند.

مقام معظم رهبری در ترسیم سیاست‌های کلان برنامه توسعه به جامعیت و آینده نگری در امور فرهنگ، اخلاق و ارزش‌ها تأکید دارد:

«در برنامه، فرهنگ، امنیت، معنویت و اخلاق باید حتماً دیده شود، فقط رشد اقتصادی مورد تکیه نباشد.»^{۱۳}

نکته دیگر عمل گرایی مدیران در عرصه فرهنگ است که دستورالعمل‌ها و رهیافت‌ها فقط در قالب برنامه، لوایح و لفظ و شعار خود را نشان ندهد بلکه در میدان عمل به منصه ظهور برسد و مردم و جوانان تشنه عمل و صداقت را با خدمت رسانی فرهنگ و عملگرایی به ارزش‌ها دلگرم و به ارزش‌ها و معنویات جذب کنند.

جوان‌گرایی نظام اسلامی و تنوع مطالبات و نیازهای نسل نو که در محیط نظام اسلامی نشو و نما می‌کند. مسئولیت کارگزاران و متولیان فرهنگی را نسبت به شکوفایی استعدادهای دینی و زمینه سازی برای رشد و بهره‌وری ارزش‌های انقلاب بیشتر می‌سازد. از این رو بایسته است که مدیران نظام برای ایجاد انگیزه درونی و شوق و گرایش بیشتر جوانان به فرهنگ اصیل و ناب اسلام زمینه‌های مشارکت نوجوانان و جوانان در امور فرهنگی

و تبلیغی را فراهم سازند تا جوانان با نشاط و شور جوانی خود در بهبود وضعیت فرهنگی و اخلاقی جامعه سهیم باشند و در برابر تهاجم گسترده فرهنگ بیگانه مقاومت نمایند.

۶. احیای امر به معروف و نهی از منکر

قوی‌ترین ابزار فرهنگی تضمین‌کننده حیات توأم با پویایی و شادابی ارزش‌ها و یکی از اصول کلی سیاست داخلی فرهنگ اخلاقی نظام اسلامی احیاء و استمرار اجرای اصل امر به معروف و نهی از منکر است.

امام محمد باقر (ع) درباره سامان دادن تمام ابعاد امور زندگی انسان می‌فرماید:

«امر به معروف و نهی از منکر، راه پیامبران و روش صالحان است، فریضه بزرگی است که به سبب آن فرائض برپا، راه‌ها امن، کسب‌ها حلال، مظالم (به صاحبانش باز گردانده) زمین آباد، حق از دشمنان گرفته می‌شود و امر (حکومت) تحکیم می‌یابد.^{۱۴}

حضرت علی (ع) در مقایسه‌ای میان امر به معروف و نهی از منکر با سایر فرایض دینی این عمل را شایسته‌ترین کار نیک و محبوب نزد خداوند می‌داند و می‌فرماید:

«و تمام کارهای نیکو و جهاد در راه خدا در برابر امر به معروف و نهی از منکر چونان قطره‌ای (آب دهان) بر دریای موج و پهناور است.^{۱۵}

قدر مسلم یکی از دلایل برتری این فریضه دینی بر سایر اعمال این است که با احیاء و همگانی شدن این اصل تمام ارزش‌ها و نیکی‌ها در جامعه تجلی می‌یابد و کارهای ناپسند رخت بر می‌بندد و احساس مسئولیت همگانی نسبت به احیاء و حفظ ارزش‌ها و طرد رفتار منفی در برابر ضد ارزش‌ها پدید می‌آورد و سلامت جهت‌گیری کلی نظام بر محور ارزشمداری و اصلاحات دینی و اسلامی را تأمین می‌کند.

البته امر به معروف و نهی از منکر دارای ابعاد و مصادیق مختلفی است و از جهات گوناگون قابل بحث است: شرایط، مراتب، شیوه‌ها، منافع، ضررهای ترک آن که همه باید برای نسل جدید به خوبی تشریح و تبیین شود و این اصل بنیادین و قوام بخش نظام اسلامی در صورتی مؤثر خواهد بود که بر اساس معیارهای مشخص نسل به نسل به صورت یک فرهنگ عمومی و دائم در جامعه رواج یابد.

۷. ولایتمداری

کارنامه درخشان و موفق انقلاب و رویش ارزش‌های اسلامی مروهون اطاعت از امام و رهبری و نهادینه شدن فرامین و راهبردهای فرهنگی این بزرگواران است. رهبری یکی از ارکان اصلی نظام اسلامی و رهبر همانند طبیب توانمند و درد آشنایی است که همواره نبض امور سیاسی، اجتماعی و فرهنگی نظام اسلام را در کنترل خود دارد. و هوشیارانه راهبردهای فرهنگی و راه‌های علاج مشکلات فرهنگی و جوانان را ترسیم می‌کند. عمل به نسخه‌های شفابخش ولایت فقیه همواره باید نصب العین مدیران و مسئولان و ملت قهرمان قرار گیرد. آشنایی با اندیشه‌های امام و رهبری و اطاعت‌پذیری در نسل جدید به گونه‌ای نهادینه شود که اندیشه امام و رهبری در امور فرهنگی و دینی در تار و پود جان جوانان تنیده و به یک فرهنگ عمومی تبدیل شود. هر چند حاکمیت ولایت فقیه فی نفسه یکی از ارزش‌های والای دینی و انقلاب اسلامی محسوب می‌شود. اما تبلور سایر ارزش‌های اخلاقی در پرتو رهبری‌های حکیمانه ولایت فقیه و اطاعت‌پذیری مردم و نهادینه شدن و قانونمند ساختن راهبردها و راه کارهای فرهنگی این مقام منیع در سطوح مختلف جامعه امکان‌پذیر است.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

ظهور نسل جدید انقلاب اسلامی که عمده جمعیت جوانان نظام مردم سالاری دینی به شمار می‌آیند، ایران اسلامی را به رتبه جوان‌ترین جمعیت کشورهای دنیا ارتقاء داده است بدیهی است که با پیشگیری از گسست نسلی و بهره‌گیری معنوی و اخلاقی از این ذخایر گرانبهای الهی می‌توان به سوی افق روشن نظام اسلامی به پیش رفت و دستیابی به هدف‌های والا و آرمانی را برای حاکمیت دینی ممکن ساخت. تحقق کامل و جامع ایده‌های چشم‌انداز بیست ساله رهین پرورش و تربیت این نسل است تا بتوان توسعه پایدار و اقتدار بین‌المللی و سیاسی آمیخته با ارزش‌های دینی را به منصه ظهور رساند. بنابراین کارگزاران فرهنگی نظام و به خصوص روحانیت رسالت مهمی در انتقال ارزش‌های جامع و انسان ساز دینی به نسل جدید به دوش دارند. درک نیازهای روحی و

فکری جوانان، به کارگیری شیوه های نوین تبلیغی، پرهیز از سطحی نگری به مبانی فرهنگی و دینی انقلاب، خرافه زدایی و پیرایش متون آموزشی و از همه مهمتر عملگرایی و ساده زیستی در رفتار، کارآمدترین راه کارهایی است که جوانان را به دین جذب می کند. فطرت پاک و جنبه ملکوتی جوانان آنان را تشنه معارف دینی و آراستگی به ارزش ها ساخته است و با یک برنامه منسجم و جامع همراه با صداقت در رفتار و گفتار می توان این انرژی عظیم و آینده ساز را به میدان آورد و انقلاب اسلامی ایران را بیمه کرد.

رهبان انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی بر این عقیده استوار بود که: «انقلاب اسلامی بزرگ ماقبل از آن که انقلاب سیاسی و اجتماعی باشد یک انقلاب معنوی روحانی است.»^{۱۶} بنابراین حفظ و استمرار این نهضت به تقویت معنویت، اخلاق و دین در نسل های بعد بستگی دارد و رسالت و مأموریت اصلی روحانیت نیز همین است.

پی نوشتها:

۱. ر.ک. انقلاب و ارزش ها، ص ۲۱۸-۲۱۵ و ۲۳۷-۲۴۱، علی ذو علم، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۲. صحیفه امام، ج ۱۳، ص ۱۶.
۳. صحیفه نور، ج ۱۹، ص ۲۱۲.
۴. همان، ج ۲۰، ص ۱۰۳.
۵. حدیث ولایت، ج ۹، ص ۲۴۸.
۶. پیام نوروزی، ۷۶/۱/۱.
۷. صحیفه نور، ج ۱۲، ص ۱۵۷.
۸. بیانات در جمع کارگزاران به مناسبت عید سعید غدیر خم، ۷۵/۹/۱۹.
۹. لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ (احزاب / ۲۱).
۱۰. صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۳۱۹.
۱۱. همان، ج ۷، ص ۴۷۲.
۱۲. ر.ک. پیرامون جمهوری اسلامی، مرتضی مطهری، ص ۶۰، ۱۷۲، ۱۷۴، تهران، صدرا.
۱۳. بیانات در جمع مسئولان و کارگزاران نظام اسلامی ۸۲/۵/۱۵.
۱۴. إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ سَبِيلُ الْأَنْبِيَاءِ وَ مِنْهَاجُ الصُّلَحَاءِ فَرِيضَةٌ عَظِيمَةٌ بِهَا تُقَامُ الْفَرَائِضُ وَ تَأْمَنُ الْأَعْدَابُ وَ تُجَلُّ الْمَكَابِيبُ وَ تُزَدُّ الْمَطَالِمُ وَ تُعْمَرُ الْأَرْضُ وَ يُنْتَصَفُ مِنَ الْأَعْدَاءِ وَ يَسْتَقِيمُ الْأَمْرُ «وسائل الشيعه، شيخ حر عاملی، ج ۱۱، ص ۳۹۵.
۱۵. وَ مَا أَعْمَالُ الْبِرِّ كُلُّهَا وَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عِنْدَ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ إِلَّا كُنْفَتُهُ فِي بَحْرِ لُجِّي. (نهج البلاغه، حکمت ۳۷۴، دشتی، ص ۷۲۰).
۱۶. صحیفه امام، ج ۱۲، ص ۱۴۹.